

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทประวัติศาสตร์ความเป็นมา รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ประเพณีและพิธีกรรมคุณค่าและความสำคัญคติความเชื่อ ตลอดจนเสนอแนวทางการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และการแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง

วิธีการศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษาด้วยวิธีการเก็บข้อมูลภาคเอกสารและภาคสนามเพื่อศึกษาถึงสถานภาพความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา ประเพณีพิธีกรรม และรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ตลอดจนคุณค่าความสำคัญคติความเชื่อของพระธาตุสำคัญในชุมชนต่างๆ ของจังหวัดลำปาง ด้วยใช้วิธีการสำรวจ การสังเกตการณ์ทางกายภาพ และสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและรายละเอียดของพระธาตุจากประชาชน ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในแต่ละชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ โดยวิธีการการสุ่มแบบจงใจ (Purposive Sampling) และไม่จำกัดจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์จนได้ข้อมูลครบถ้วน โดยการศึกษาใช้วิธีการใช้เครื่องมือแบบสอบถาม เพื่อสอบถึงรายชื่อและสถานที่ตั้งของพระธาตุในเขตพื้นที่ 3 อำเภอของจังหวัดลำปาง จากกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่เป็นประชาชน พระสงฆ์ และผู้นำชุมชน ในเขตอำเภอละ 40 คนรวมจำนวน 120 คน โดยวิธีสุ่มแบบการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) แล้วรวบรวมรายชื่อ ซึ่งผลการเก็บข้อมูลได้รายชื่อพระธาตุสำคัญในเขตจังหวัดลำปางจำนวน 22 แห่ง ทั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์ในการวัดค่าโดยใช้ 5 เกณฑ์ คือ 1.) เกณฑ์ด้านประวัติศาสตร์ 2.) เกณฑ์ด้านวัฒนธรรม 3.) เกณฑ์ด้านศิลปกรรม 4.) เกณฑ์ด้านความพร้อมของการเรียนรู้และท่องเที่ยว 5.) เกณฑ์ด้านความเชื่อและความนิยมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อวัดค่าและค่าคัดเลือกพระธาตุสำคัญ เพื่อใช้ในการจัดเส้นทางการเรียนรู้ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการพรรณนา เพื่อให้ทราบถึงคุณค่าและความสำคัญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง

จากการคัดเลือกพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง เพื่อการจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้ และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นเป้าหมายต่อการคัดเลือกพระธาตุที่มีคุณค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดลำปาง จำนวน 9 แห่ง เพื่อจะเป็นเส้นทางแสวงบุญและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งเรียนรู้คุณค่าความสำคัญของพระธาตุที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นสำหรับเหตุผลที่เลือกพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปางเพียง 9 แห่งเพราะจำนวนตัวเลข 9 เป็นตัวเลขมงคลตามความเชื่อของสังคมไทยและมีความเหมาะสมกับการเดินทางเรียนรู้และท่องเที่ยวภายในหนึ่งวันรวมทั้งเพื่อให้เป็นจุดขายและเรียกร้องความสนใจในเส้นทางดังกล่าว

6.1 สรุปผลการศึกษา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า

1. ศึกษาบริบทเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา รูปแบบสถาปัตยกรรม ประเพณีและพิธีกรรมพระธาตุในจังหวัดลำปาง โดยข้อมูลนั้นได้จากภาคเอกสารและได้จากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ความเป็นมา และประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่มาจากความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

2. เพื่อศึกษาคุณค่าความสำคัญ และคติความเชื่อของพระธาตุสำคัญ ตลอดจนเส้นทางและชุมชนที่เกี่ยวข้อง ได้ทำการศึกษาพระธาตุของจังหวัดลำปาง ในพื้นที่ 3 อำเภอ ปรากฏพบว่ามีพระธาตุ 22 แห่ง ให้คัดเลือกพระธาตุเหลือ 9 แห่ง โดยคุณค่าความสำคัญในทางด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมาในการสร้างพระธาตุ และในด้านคติความเชื่อในเรื่องประวัติ ตำนาน ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวข้องในการสร้างของพระธาตุสำคัญ

3. เสนอแนวทางการจัดการเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปางครั้งนี้ ได้จัดการให้เป็นเส้นทาง 1 เส้นทาง เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญ 9 แห่ง ของจังหวัดลำปาง ภายในหนึ่งวันทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อของพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่ต้องการทำบุญสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์จำนวน 9 แห่ง ให้สำเร็จภายใน 1 วัน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาและเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

1. พระแก้วดอนเต้าสุชาคารม เป็นวัดเคยเป็นสถานที่ที่ประดิษฐานของพระมหามณีรัตนปฏิมากรหรือแก้วมรกตซึ่งปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร ตลอดจนสถาปัตยกรรมล้านนาและพม่าในวัดแห่งนี้

2. พระธาตุปงสนุก วัดปงสนุก วัดปงสนุกเป็นวัดเก่าแก่มีสถาปัตยกรรมอันงดงาม ซึ่งได้รับรางวัล Asia-Pacific Heritage Awards of Merit 2008 จากองค์กร UNESCO

3. พระธาตุเจดีย์ขาว วัดเจดีย์ขาวหลัง พระธาตุศักดิ์สิทธิ์ของเมืองนครลำปางยุคหลัง หรือสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นวัดที่งดงามแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปาง โดยความหมายของคำว่า “ขาว” แปลว่า “ยี่สิบ” เป็นวัดที่มีเจดีย์ 20 องค์ ศิลปะล้านนาผสมพม่า เชื่อกันว่าใครนับเจดีย์ได้ครบ 20 องค์ ถือว่าเป็นคนมีบุญ ข้างหมู่เจดีย์เป็นที่ประดิษฐาน “พระพุทธรูปทันใจ” รอบๆ เจดีย์เป็น ปูนปั้นรูป 12 นักษัตร

4. พระธาตุเสด็จ วัดพระธาตุเสด็จ เป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์และสำคัญของเมืองนครลำปาง มาแต่โบราณ ที่มีตำนานกล่าวว่า สร้างขึ้นในสมัยพระนางจามเทวี เมื่อประมาณ 1300 ปีมาแล้ว ภายในวัดยังมีพระพุทธรูปสำคัญและพระอุโบสถ ตลอดจนวิหารในศิลปะล้านนาที่มีคุณค่า

5. พระธาตุม่อนพระยาแช่ วัดม่อนพระยาแช่ พระธาตุศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพสักการะ ของชาวลำปางมาแต่โบราณ ตั้งอยู่บนยอดเขาตอยงามทางทิศตะวันออกของเมืองนครลำปาง ซึ่งมีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับพระสุพรหมฤๅมิและพรานเขลางค์ในการสร้างเมืองนครลำปาง

6. พระธาตุคายน้อย ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร ตามเส้นทางถนนสายลำปาง - เชียงใหม่ พระธาตุคายน้อย เป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนในเขต อำเภอห้างฉัตรและใกล้เคียงมาแต่โบราณ ซึ่งในแต่ละปีจะมีงานบุญประจำปีสักการะพระธาตุ

7. พระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา สักการะพระธาตุ ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองนครลำปางมาตั้งแต่โบราณ และสักการะพระแก้วดอนเต้า พระพุทธรูป ศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดลำปาง ภายในวัดแห่งนี้ยังปรากฏศิลปะสถาปัตยกรรมต่างๆ แหล่งรวมศิลปะ ล้านนายุคทอง

8. พระธาตุไหล่หิน วัดไหล่หินหลวง อำเภอเกาะคา พระธาตุสำคัญอีกแห่งหนึ่งของ อำเภอเกาะคา ที่ศักดิ์สิทธิ์และมีชื่อเสียง เป็นวัดที่สวยงามและมีคุณค่าในทางศิลปะสถาปัตยกรรม ล้านนาที่มีชื่อเสียง

9. พระธาตุจอมปิง วัดพระธาตุจอมปิง อำเภอเกาะคา เป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์และมีชื่อเสียง อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปาง

4. เส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญ 9 แห่ง ของจังหวัดลำปางโดยใช้เส้นทาง 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอเกาะคา และอำเภอห้างฉัตร

5. รายการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญ 9 แห่ง ของจังหวัดลำปาง จะเริ่มต้นจากพระธาตุดอนเต้า วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม อำเภอเมืองลำปาง พระธาตุปงสนุก วัดปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง พระธาตุเจดีย์ขาว วัดเจดีย์ขาวหลัง อำเภอเมืองลำปาง พระธาตุเสด็จ วัดพระธาตุเสด็จ อำเภอเมืองลำปาง และพระธาตุม่อนพระยาแช่ อำเภอเมืองลำปาง จากนั้นเดินทางต่อไปที่พระธาตุดอยน้อย อำเภอห้างฉัตรและต่อไปที่พระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา พระธาตุไหล่หินหลวง วัดไหล่หินหลวง อำเภอเกาะคา และพระธาตุจอมปิง วัดพระธาตุจอมปิง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

6.2 อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องพระธาตุสำคัญในเมืองลำปาง เพื่อการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้พบว่าเส้นทาง 3 อำเภอ อันได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเกาะคา อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เพื่อจัดเส้นทางเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญ ใน 9 แห่ง ของจังหวัดลำปาง โดยจากการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่มีความเหมาะสมสำหรับในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีการวางเป้าหมายซึ่งสอดคล้องกับคุณค่าและความต้องการของสังคม ชุมชน และความเป็นมนุษย์ ของ ชนิกลีลา ซาญญูทซ์ โดยได้นำแนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อให้ประชาชนหรือสาธารณชน นักเรียนนักศึกษาและผู้สนใจสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมได้อย่างเท่าเทียมและสามารถทำให้ผู้เข้ามาศึกษาได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรม

จากการศึกษามานี้ยังนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเข้ามาศึกษาถึงการมุ่งเน้นและเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นสังคม วัฒนธรรม ศิลปกรรม และสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นต่างๆ สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาหาความรู้ต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการศึกษาพระธาตุสำคัญในจังหวัดลำปาง เพื่อการจัดการเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในโอกาสต่อไปดังนี้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. ควรมีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดจิตสำนึกหวงแหน ในสิ่งที่ตนร่วมกันทำนุบำรุง ก่อให้เกิดการผลักดันส่งเสริมงานด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ อาทิ ด้านข้อมูล การฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย ปราชญ์ชาวบ้าน และความสะอาดสบาย ความปลอดภัยและบริการต่างๆ ส่งผลต่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุผลและเป็นระบบ ดังนั้น ชุมชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่สนใจ จะได้รับความรู้อย่างละเอียดสามารถเข้าใจในเรื่องราวที่สนใจได้ทันที

2. ควรมีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยนี้ เพื่อจัดการในรูปแบบเส้นทางการเรียนรู้พระธาตุสำคัญ และสามารถปรับเปลี่ยนเส้นทางให้มีความเหมาะสม เพื่อเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดลำปาง ในรูปแบบต่างๆ อาทิ แผ่นที่ แผ่นพับ สื่ออินเตอร์เน็ต คู่มือการนำเที่ยว โดยให้นำผลการวิจัยนี้จากเส้นทางอำเภอเมืองลำปาง ไปถึงอำเภอเกาะคา โดยมีการออกแบบสื่อให้มีรูปแบบสวยงาม มีภาพประกอบอ่านและเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ผลการวิจัยชิ้นนี้สามารถนำไปใช้ในรายการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง หรือนำไปใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

3. รากฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชนและนักท่องเที่ยว ต่างรู้จักการปลูกจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ให้รักหวงแหนและชื่นชมในคุณค่าความงดงามของแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมที่สืบทอดมา เพื่อให้ได้สำนึกแห่งความภาคภูมิใจ ความรับผิดชอบดูแลรักษาและช่วยกันอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมให้คงคุณค่า คงความสวยงามอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในการศึกษาการกำหนดเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรมีการสำรวจและศึกษาแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมในด้านอื่นๆ นอกเหนือจากเรื่องพระธาตุสำคัญ ทั้งในพื้นที่ใกล้เคียงและในแต่ละท้องถิ่น เพื่อกำหนดเส้นทางใหม่ให้แก่นักท่องเที่ยว รวมไปถึงการสำรวจถึงความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราววัฒนธรรมและเส้นทางที่น่าสนใจ เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการเรียนรู้ ทั้งในหมู่บ้าน อำเภอ และจังหวัด เพื่อนำไปเสนอและประชาสัมพันธ์เส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำปางต่อไป